

Magdalena Piotrowska-Grot

W głąb

Szkice o współczesnej poezji
Śląska i Zagłębia

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu śląskiego
KATOWICE 2017

W głąb

Szkice o współczesnej poezji
Śląska i Zagłębia

*Esterze i Marcinowi,
Paulinie i Danielowi
– na nowych ścieżkach, nie tylko w miejscu zamieszkiwania.*

[Kup książkę](#)

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3609

50^{lat}
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

[Kup książkę](#)

Magdalena Piotrowska-Grot

W głąb

Szkice o współczesnej poezji
Śląska i Zagłębia

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2017

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Adam Regiewicz

Spis treści

Wstęp (Stereo)typizacja	9
-----------------------------------	---

CZĘŚĆ I

Architek(s)tura poetycka

Adaptacja projektu – architek(s)tura	25
„Wiersz z bruku”. Żywiół przestrzeni w wybranych wierszach Wilhelma Szewczyka	28
Dotyk przestrzeni. Otoczenie (w) poezji Krzysztofa Siwczyka	44
„Budując miasta” – kreacje przestrzeni w poezji Pawła Lekszyckiego	69
„Ta terazniejszość gubi się, szarzeje...”. Kadrowanie chwil w poezji Pawła Barańskiego	80

CZĘŚĆ II

(De)sakralizacja

(De)sakralizacje – lekturowe tropy	89
Bajka o królestwie niebieskim – desakralizacja jako klucz lekturowy do twórczości Marka K.E. Baczewskiego	91
„Chrystus nie powróci”. Figura Zbawiciela w wierszach Krzysztofa Siwczyka	119

CZĘŚĆ III Wnętrza

Poetyckie doświadczanie „domu”	143
Pod złym adresem? „Poetyckie” zakorzenienia Krzysztofa Siwczyka, Pawła Sarny i Grzegorza Olszańskiego	147
„Wieszcz” codzienny. <i>Pejzaż prywatny</i> Pawła Lekszyckiego	167
Powroty (Pawła Barańskiego, Pawła Lekszyckiego, Krzysztofa Siwczyka)	173
Błyski próżni. Ruchome granice w poezji Marty Podgórniki	192
Zakończenie	203
Nota bibliograficzna	207
Bibliografia	209
Indeks nazwisk	217
Summary	221
Резюме	223

WSTĘP (Stereo)typizacja

Związek człowieka z miejscem i poprzez miejsca z przestrzeniami polega na zamieszkiwaniu. Stosunek człowieka i przestrzeni nie jest niczym innym jak zamieszkiwaniem pomyślanym w sposób istotny.

Martin Heidegger, *Budować, mieszkać, myśleć*

W inicjalnych słowach niniejszego zbioru szkiców wypada przyznać się do świadomości pewnego nadużycia. Pisanie o poezji Śląska i Zagłębia jest bowiem ogranicznikiem wygodnym dla celów lokalnego zawężenia badanego materiału, jednak niezbyt wyraźnie umotywowanym tematycznie. Oczywiście znalezienie punktów stykowych w poezji Pawła Sarny, Krzysztofa Siwczyka, Pawła Lekszyckiego, Marka Emanuela Krystiana Baczewskiego, Pawła Barańskiego i Marty Podgórnik nie jest niczym niemożliwym, ale te same podobieństwa łączyć mogą wymienionych twórców z poetami debiutującymi po roku 1989, wywodzącymi się z innych regionów. Przy czym nie musi chodzić tu o jakiś specyficzny łącznik pokoleniowego doświadczenia. We wstępie do antologii *Inny świt* Marian Kisiel zaznacza:

Dzisiejsza młoda poezja nie jest określona ani metrykalnie, ani programowo. Łatwiej ją przypisać do jakiejś linii, szkoły czy poetyki utrwalonej w przeszłym półwieczu, niż do zorientowanej generacyjnie orientacji światopoglądowo-estetycznej. Nie wiemy, jak przebiegają granice pokoleniowe w najnowszej liryce, czy są ważne dla poetów, czy nie. [...]

Inny świt młodej poezji jest także innym światem krytyki literackiej. Musi ona pokonać swoje dotychczasowe przyzwyczajenia i spojrzeć na nową lirykę ponad pokoleniowymi podziałami, wejść w jej odmienne położenie estetyczne. Za jakiś czas figa się ucukruje, serwatka odsączy, stanowiska spolaryzują¹.

¹ M. KISIEL: *Wstęp*. W: *Inny świt. Antologia młodej poezji na Śląsku*. Oprac. M. KISIEL. Katowice 1994, s. 6.

Dodatkowo przyznać trzeba, że w naprędce sporządzonym rekonesansie „podobieństwa/różnice”, zestawiającym specyfikę płynącą z lokalności omawianej twórczości z ogólnymi tendencjami możliwymi do odnotowania w polskiej poezji ostatniego trzydziestolecia, w obu kolumnach z łatwością zamieścić można taką samą liczbę przykładów. Przewaga po którejś ze stron wynikać będzie jedynie z perspektywy oglądu tej poezji i subiektywnych czytelnicznych spostrzeżeń, nie zaś z historyczno-literackich, geopoetycznych czy nawet analitycznych faktów. Krystyna Kossakowska-Jarosz wyznacza cezurę zerwania z konwencjonalnym obrazowaniem regionu na rok 1976, „kiedy młodzi literaci debiutujący na ziemi katowickiej programowo odeszli od śląskości jako znaku swojej kulturowej tożsamości”². Jak dodaje Elżbieta Rybicka, po transformacji ustrojowej powraca silnie dyskusja o regionalizmie, wywołana nie tylko polską decentralizacją, ale także „konsekwencją przeobrażeń na mapie świata”³. Dyskusja na temat regionalizmu śląskiego i zagłębiowskiego przybiera na sile po roku 2000, przy czym nie wydaje mi się, aby poezja wykazywała tendencje powrotu do dawnych konwencji i izolacji. Pozostaje w związku z tym, co w pewien sposób rozdarte, zdecentralizowane właśnie, ale także uniwersalne⁴. Paradoksalnie dokładnie owo podwójne jej funkcjonowanie skłania do bliższego przyjrzenia się poezji śląskiej i zagłębiowskiej (izolując omawiany materiał poetycki, przy jednoczesnym użyciu uniwersalnych narzędzi i języka), wciąż niewyraźnie migoczącej na horyzoncie poezji krajowej. Analizy i interpretacje wierszy pozwolą bowiem odczytać w nich zarówno koloryt lokalny, jak i odniesienia do sytuacji globalnej; zaowocować mogą także uobecnieniem tej twórczości na mapie polskiej poezji współczesnej, pozwala dojrzeć w niej

² K. KOSSAKOWSKA-JAROSZ: *Historia rodzimego piśmiennictwa na Górnym Śląsku w perspektywie kulturowej*. W: *Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonesans i zarys perspektyw*. Red. M. MIKOŁAJCZAK, E. RYBICKA. Kraków 2012, s. 81.

³ E. RYBICKA: *Wprowadzenie. Region – rzeczywistość wyobrażona*. W: *Nowy regionalizm...*, s. 5.

⁴ Ciekawie na tym tle lokuje się twórczość prozatorska Szczepana Twardocha, swego rodzaju odzyskiwanie pojedynczych historii z matni historii regionu, choć, na przykład w powieści *Drach*, autor czyni to *à rebours*, pozornie „uśmiercając” ów lokalny rys. Píše o tym Ryszard Koziołek. Zob. R. KOZIOŁEK: *Śląska bestia*. W: IDEM: *Dobrze się myśli literaturą*. Wołowiec 2016, s. 215–222.

więcej niż jedynie „poetyckie zrywy NaDziko” czy epigonizm wobec bru-Lionu⁵. Jest to spore uogólnienie – wielu badaczy dostrzegало niejednokrotnie potencjał poezji powstającej na Śląsku⁶ – ale owo wyostrenie obiegowych opinii nie pozostaje bezpodstawne. Selekcja pojedynczych wierszy wybranych przedstawicieli tej poezji ma jednak na celu ukazanie także różnic, braku schematu, indywidualizmu postaw i poetyk. Przede wszystkim ma za zadanie uwolnienie odczytań od pewnych stereotypowych etykiet, którymi zwykło się oznaczać nie tylko śląską czy zagłębiowską poezję, ale sam Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie.

W innym miejscu przytaczanego już wstępu Marian Kisiel konstatuje:

Gdybyśmy usilnie poszukiwali jakiejś tradycji literackiej, do której dzisiejsza nowa liryka nawiązuje – niewątpliwie musielibyśmy bliżej przyjrzeć się jej związkom z poezją lat dwudziestych (ekspresjonistyczną, skamandrycką, awangardową) i poezją drugiej połowy lat pięćdziesiątych, która przecież tę pierwszą tradycję twórczo przekształciła. [...] Młoda poezja jest estetycznie różnorodna, tę różnorodność formuje przeciwko totalnemu rozbiciu poezji współczesnej, jest ona siłą, ale również przekleństwem nowej liryki. Ostatecznie przecież – diagnozując obrazy i stany świata, obrazy i stany jednostki – nie podsuwa żadnych konkretnych wizji przekroczenia potwornego osamotnienia, które pod koniec wieku staje się zwiastunem zachowań i diagnoz pesymistycznych⁷.

⁵ O takim stereotypowym postrzeganiu twórczości regionu, zwłaszcza poezji członków grupy poetyckiej „NaDziko” pisała w podsumowującym dyskusję krytycznoliterackie eseju Magdalena Boczkowska. Zob. M. BOCZKOWSKA: *Dzikię dzieci Mikołowa*. „artPapier”, nr 5(101), 1 marca 2008. <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=55&artykul=1232> [dostęp: 20.02.2017].

⁶ Należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że są to głównie badacze, krytycy wywodzący się z tego regionu czy też w nim pracujący. Wyjątek stanowią tu oczywiście autorzy ostatnio opublikowanych kilku artykułów dotyczących poezji Krzysztofa Siwczyka (spośród twórców, których poezja omówiona zostanie w niniejszej książce). Spowodowane jest to publikacją dwóch już tomów poezji tego autora w Wydawnictwie a5, co stanowi gwarancję rozszerzonego zasięgu publikacji. Inną ważną przyczyną tej zmiany jest przyznanie poecie Nagrody Kościelskich w 2014 roku za poemat *Dokąd bądź*.

⁷ M. KISIEL: *Wstęp*. W: *Inny...*, s. 7.

Magdalena Piotrowska-Grot

Downwards
On the Contemporary Poetry of Silesia and the Dąbrowa Basin

Summary

The following publication constitutes the aftermath of a research project concerned with contemporary poetry of Silesia and the Dąbrowa Basin. The author does not, however, focus on a synthetic approach, attempting to assign particular poets to distinct schools and poetic groups, since that groundwork has already been laid by previous research on the topic, resulting in interesting and exhaustive – at least for the moment – conclusions. The following monograph constitutes rather an analytical and interpretative study which concentrates upon the deep semantic strata of the discussed works, showcasing important changes which the poetry of the region is undergoing, as well as its diverse, eclectic and dynamic character.

The essays concern selected poems by writers coming from the territory of Silesia and the Dąbrowa Basin. The analysis and interpretation oscillate primarily around the different ways in which space is imagined and created in the worlds created by the selected authors – Maciej Melecki, Krzysztof Siwczyk, Grzegorz Olszański, Marta Podgórnik, Marek Baczewski, Paweł Lekszycki, Paweł Sarna, Paweł Barański. Nonetheless, it should be emphasised that it is a distinctively and broadly understood space, which encompasses both real places as well as non-places (Marc Aúge), both utopian and heterotopic visions whose examples can be found in the selected poems. While speaking of non-places, it is important to remember about the eschatological dimension, which appears commonly in the discussed poetry, while remaining anti-metaphysical in character as the poets of the region showcase in their poetry the progressing implosion of myths and images of archetypal places. In this way, the readers of their poetry can seamlessly transition from the imagery of space to existential issues (approached from the anthropological/anthropocentric, but also post-humanist perspective).

The imagination of the discussed poets, while functioning in distinctly varying ways, seems to remain informed by the postindustrial space of their quotidian

ian experience and allows us to easily grasp the points of convergence, which constitute the poetic imagination of the selected poets. It should be, however, noted that the space, which constitutes the departure point for the subsequent analyses, functions in the poetic world not only as the backdrop but also as the co-participant of everything that transpires. The world around the people who appear in the poems is molded by their influence, but in turn, the people are also molded by their environment. This coexistence of man and space in the analysed poems, in turn, allows for interesting and surprising readings.

Speaking of the peculiarity of space functioning in the poems, it is necessary to note that the subject of the particular analyses includes also the space of the text itself – its form, genological references, the particular texture of places (a term coined by Elżbieta Rybicka) created by a given text of culture, which significantly influences literary works.

The following monograph contains research findings which, even though they lie within the scope of the author's PhD dissertation, constitute an attempt at bridging the gap between the previous research project, expanding upon its findings, and at the same time aim to lay the groundwork for a new academic study.

Магдалена Пётровска-Грот

Вглубь

Эссе о современной поэзии
Силезии и Домбровского угольного бассейна

Резюме

Настоящая книга является результатом исследований на тему современной поэзии Силезии и Домбровского угольного бассейна. Она рассматривается, однако, не в обобщающем аспекте, с упорядочиванием фамилий поэтов по отдельным направлениям и поэтическим группам. Такие задачи уже были выполнены, принося интересные и исчерпывающие на данный момент решения. Именно поэтому подготовленная публикация носит аналитическо-интерпретационный характер. Автор сосредоточивает внимание на глубоких семантических слоях некоторых текстов, показывая дифференцированность, эклектичность, динамику в поэзии этого региона и существенные изменения, происходящие в ней.

В эссе исследуются избранные стихотворения поэтов Силезии и Домбровского угольного бассейна. Анализ и интерпретация касаются главным образом разных способов представления и функционирования пространства в поэтическом мире, созданном такими авторами как Мацей Мелецкий, Кшиштоф Сивчик, Гжегож Ольшанский, Марта Подгурник, Марек Бачевский, Павел Лекшицкий, Павел Сарна, Павел Бараньский. Это пространство понимается в широком значении и охватывает соотнесения как с существующими местами, так и с ничейным пространством (Марк Оже), утопическими видениями или гетеротопией, примеры чего можно найти в отдельных стихотворениях. Говоря о ничейном пространстве, следует упомянуть также об эсхатологической перспективе, которая появляется в этой поэзии очень часто. В частности, она приобретает яркий антиметафизический характер, поскольку поэты Силезии и Домбровского угольного бассейна в своих постиндустриальных образах показывают наблюдаемую импозитию мифов и архетипов мест. Пространственная проблематика далее ведет нас, как читателей этой поэзии, к экзистенциальным вопросам (антропологическим / антропоцентрическим, но нередко и постгуманистическим).

Воображение этих поэтов, хотя, конечно, проявляющееся по-разному, в значительной степени вдохновляется постиндустриальностью их повседневного функционирования. Это без труда позволяет уловить точки соприкосновения, формирующие поэтическое воображение избранных поэтов. Однако пространство как предмет анализа отдельных произведений существует в поэтическом мире не только как фон, но также как „соучастник” событий. Следовательно, область, окружающая человека из стихотворения, может быть результатом его креативности. Кроме того, благодаря этому окружению она им в какой-то степени сформирована. Это сосуществование, корреляционная зависимость человека и пространства в анализируемых произведениях приносит в процессе интерпретации интересные, иногда даже неожиданные эффекты.

Предметом изучения становится не только пространство, функционирующее в этой поэзии специфическим образом, но также пространство и структура отдельных текстов, жанровые соотнесения, особая текстура мест (термин, используемый и доработанный Эльжбетой Рыбицкой), создаваемая текстами культуры и существенным образом формирующая художественные произведения.

Настоящая книга содержит результаты исследований, проводимых на основе кандидатской диссертации. Продолжая и расширяя ее аспекты, монография прежде всего очерчивает рамки нового исследовательского проекта.

Redaktor Aleksandra Naróg

Projektant okładki Anna Krasnodębska-Okręglicka

Redaktor techniczny Małgorzata Pleśniar

Korektor Malwina Kaczor

Łamanie Marek Zagniński

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3174-4

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3175-1

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 14,25. Ark. wyd. 12,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

[Kup książkę](#)

ISSN 0208-6336
Cena 20 zł (+ VAT)

ISBN 978-83-226-3175-1

Więcej o książce

[Kup książkę](#)